

జీవితం డాక్టర్లు

మాతృత్వ మాధుర్యాన్ని కోరుకునే స్త్రీలకు హీట్ వేవ్ (వడగాలి) ఉపద్రవంలా మారింది. వీవీటీఎస్ ఎంపీలకు పునరుత్పత్తి ఆరోగ్యంపై ప్రభావం చూపుతుందని, వేడి వాతావరణం, వడగాలుల కారణంగా మానసికంగా, శారీర కంగా స్త్రీలలో ఒత్తిడి పెరుగుతున్నట్లు వైద్యులు చెబుతున్నారు. అధిక ఉష్ణోగ్రతలకు ఎక్కువసేపు గురికావడం వల్ల కార్నిసాల్ వంటి ఒత్తిడిని పెంచే హార్మోన్ల ఉత్పత్తి పెరగడం, స్త్రీలలో ఈస్ట్రోజెన్, ప్రొజెస్టిన్ వంటి హార్మోన్లపై ప్రభావం చూపుతున్నట్లు పేర్కొంటున్నారు. ఈ హార్మోన్ల అసమతుల్యత కారణంగా రుతుక్రమ సమస్యలు ఉత్పన్నమవుతున్నట్లు చెప్పారు. దీని ప్రభావం అందాల విడుదల (ఓవులేషన్) పై పడుతున్నదని.. ఈ రెండు అంశాలు గర్భధారణకు సవాలుగా మారుతున్నట్లు వెల్లడించారు. వేసవిలో జరిగే ఈ మార్పులను ఎప్పటికప్పుడు పరిశీలిస్తూ ఉంటే ఇంటానెన్సెస్ (అసమానతల)ను గుర్తించవచ్చని వైద్యులు అంటున్నారు.

వేసవిలో శరీరం నుంచి చెమటలు ద్వారా ఎక్కువ పూయిండ్లను కోల్పోతారు. కాబట్టి ఎప్పటికప్పుడు శరీరానికి అవసరమైన ద్రవ పదార్థాలను తగిన మొత్తంలో తీసుకోవాలని సూచిస్తున్నారు. వీర్యం అండాన్ని చేరడానికి సహాయపడే గర్భాశయ శ్లేష్మం హైడ్రేషన్ పై ఎక్కువగా ఆధారపడి ఉంటుంది. శ్లేష్మం తక్కువగా ఉన్నా.. లేదా మందంగా ఉన్నా.. అది వీర్యం కదలికకు ఆటంకం కలిగిస్తుంది తెలిపారు. గర్భధారణ కోరుకునే మహిళలు వడగాలుల సమయంలో ప్రతీరోజూ 8 నుంచి 10 గ్లాసుల నీరు తప్పనిసరిగా తాగడం ద్వారా సంతాన సామర్థ్యం పెరుగుతుందని వైద్యులు సూచిస్తున్నారు.

సంతాన సఫలతకు వడదెబ్బ

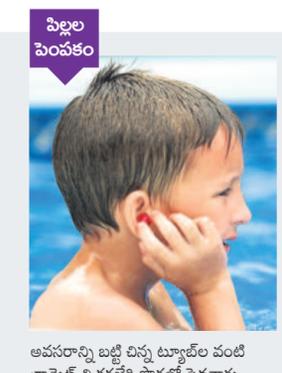
ఈ జాగ్రత్తలు తప్పనిసరి
ఫోలిక్ యాసిడ్, ఐరన్, జింక్, ఒమేగా-3 కొవ్వు ఆమ్లాలు వంటి ముఖ్యమైన పోషకాలు ఆరోగ్యకరమైన అండాలు అభివృద్ధికి దోహదపడతాయి. అందువల్ల, ఆయా కాలాల్లో లభించే పండ్లు, ఆకుకూరలు, తృణాహారాలు, లీన్ ప్రోటీన్లు ఉండే ఆహార పదార్థాలు తీసుకోవాలని వైద్యులు సూచిస్తున్నారు. హైడ్రేటింగ్ సమస్యలను తప్పించుకోవడానికి కొబ్బరినీళ్లు క్రమం తప్పకుండా తాగాలి. వేసవిలో ఎండవేడి మానసిక ఆరోగ్యంపై నైతక ప్రభావం చూపుతుంది. గర్భం ద్వారా దానికి ప్రయత్నిస్తున్న స్త్రీలు అప్పుడే భావోద్వేగ ఒత్తిడిలో నష్టపోతారు. అదనంగా వేసవి కాలంగా ఈ ఒత్తిడి మరింత పెరుగుతుంది. ఇలాంటిప్పుడు సోషల్ మీడియాకు దూరంగా ఉండటం, మానసిక ప్రశాంతతకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలని వైద్యులు చెబుతున్నారు. ఎండలో బయటికి వెళ్లినప్పుడు సన్ స్క్రీన్ లోషన్లు తప్పనిసరిగా వాడాలని, హైడ్రేటింగ్ ఉండాలని సూచించారు.

నిద్ర పొష్టకావరం
పునరుత్పత్తికి దోహదపడే హార్మోన్లను నియంత్రించే ప్రక్రియలో నిద్ర తీలక పాత్ర వహిస్తుంది. అయితే, వేసవిలో స్త్రీలకు తగినంత నిద్రలేవడం కష్టంగా మారుతుంది. నిద్రలేమి కారణంగా మెలటోనిన్ అనే హార్మోన్ స్థాయి తగ్గి అది అండాలు విడుదలపై ప్రభావం చూపుతుందని వైద్యులు హెచ్చరిస్తున్నారు. అందుకే నిద్రపోయేటప్పుడు యాపీ తీరణాలు, సుమర్కాంట్, వేడిని నిరోధించే బ్లూ్ అప్లీ క్రెమ్స్, కాటన్ బెడ్ షీట్స్ పాటు గది వల్లగా ఉండేలా చూసుకోవాలి. సంతానోత్పత్తి కంటే నిద్రా నిద్ర తీలకమని సూచిస్తున్నారు. వేసవిలో ప్రయాణాలు కూడా కొన్నిసార్లు రుతుచక్రాన్ని దెబ్బతీస్తాయి.. ప్రయాణాల్లో కలిగే ఒత్తిడి కూడా అండాలు విడుదలపై ప్రభావం చూపుతుందని వైద్యులు హెచ్చరిస్తున్నారు. వడగాలుల సమయంలో వేడి కారణంగా ఆకలి తగ్గుతుంది. దీంతో కొన్నిసార్లు తక్కువ పోషక పదార్థాలు ఉన్న ఆహారాన్ని తీసుకుంటారు. సంతానోత్పత్తి పొష్టకావరంపై ఆధారపడి ఉంటుంది కాబట్టి, స్త్రీలు ఈ విషయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకోవాలని సూచిస్తున్నారు.

శరీరంలో రక్తకణాలు, ఎముక మూలుగు (బోన్ మ్యాటర్), లేదా లింఫాటిక్ వ్యవస్థకు సోకి వాటి నుంచి కణాల ఉత్పత్తి, ఆ కణాల పనితీరును దెబ్బ తీసేది రక్త క్యాన్సర్. ఇలాంటిప్పుడు శరీరం అసాధారణమైన రక్తకణాలను ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఇవి రోగ నిరోధక వ్యవస్థను దెబ్బ తీస్తాయి. బ్లడ్ క్లాటింగ్ కు దారితీస్తాయి. శరీర అవయవాలకు ఆక్సిజన్ సరఫరా కాకుండా అడ్డుకుంటాయి. లుకేమియా, లింఫోమా, మల్టిపుల్ మైలోమా రక్త క్యాన్సర్లలో ప్రధానమైన రకాలు. వీటికి ఇప్పుడు బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ (ఎముక మూలుగు మార్పిడి) లాంటి అత్యాధునిక చికిత్సలు అందుబాటులోకి వచ్చాయి. వీటితో బ్లడ్ క్యాన్సర్ రోగులు సాధారణ జీవితం గడపడం సాధ్యమే అని వైద్యులు చెబుతున్నారు. లింఫోమా, మల్టిపుల్ మైలోమా, ఎముక మూలుగు దెబ్బ తీసే సందర్భాల్లో కూడా ఈ విధానం రోగికి కొత్త జీవితాన్ని ప్రసాదించగలుగుతుంది. రక్త క్యాన్సర్లపై వజ్రాయుధంగా పరిగణించదగ్గ బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ గురించి నేటి ఊపిరిలో తెలుసుకుందాం.

బ్లూ ఇయర్ అంటే ఏమిటి?
మా బాలుకు మూడేండ్లు. హుస్కారుగా ఉండేవాడు. చక్కగా మాట్లాడేవాడు. కానీ, ఈ మధ్య పిలిస్తే పలకడం లేదు. కొంచెం గట్టిగా పిలవాలి వస్తున్నాడు. డాక్టర్ కు చూపిస్తే లోపల నీరు చేరింది. 'బ్లూ ఇయర్' ప్రాబ్లమ్ అన్నాడు. దీనికి అవరేషన్ అవసరమా... మందులతో తగ్గుతుందా?

పిల్లల పెంపకం
అవసరాన్ని బట్టి చిన్న ట్యూబ్ వంటి గ్రామోస్కోపి వాడతారు. దీంతో పినికిడి సమస్య మెల్లమెల్లగా తగ్గిపోతుంది. ఆ బ్యాటరులు ఆరు నెలల నుంచి సంవత్సరం లోపు బయట వేడి పోతాయి. పినికిడి మెరుగువుతుంది. బ్లూ ఇయర్ సాధారణమైన సమస్య. పూర్తిగా నయం అవుతుంది. కొన్నిసార్లు మాత్రమే గ్రామోస్కోపి అమర్చాలి వస్తుంది. ఈఎన్టీ డాక్టర్ నలచూ ప్రకారం వైద్యం చేయించండి. ఇది పెద్ద ఆవరేషన్ కాదు. కంగారు పడే సమస్య కాదు.

జీవన్మరణ సమస్యగా పరిణమించిన క్యాన్సర్లకు తగిన చికిత్స పొందడం రోగులకు పెద్ద పరీక్ష. కీమోథెరపీ, రేడియేషన్, ఇమ్యూనోథెరపీ, బయోలాజికల్ ఏజెంట్స్ లాంటివి రక్త క్యాన్సర్లకు చికిత్స తొలిదశలో ప్రామాణిక చికిత్సలు. అయితే, కొంతమందిలో మాత్రం ఇవి శాశ్వతమైన ఉపశమనం కలిగించలేకపోవచ్చు. ఇలాంటి సందర్భాల్లో ఎముక మూలుగు మార్పిడి (బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ - బీఎంపీ) తగిన ఎంపికగా నిలుస్తుంది. విషమించిన రక్త క్యాన్సర్ల విషయంలో ఎముక మూలుగు మార్పిడి విజయవంతమైన చికిత్సగా అవతరించింది. మన శరీరంలో పొడవుగా ఉండే తొడ, తుంటి లాంటి కొన్ని ఎముకలలో ఉండే కొవ్వుతో కూడిన మొత్తటి స్పాంజిలాంటి పదార్థమే ఎముక మూలుగు (బోన్ మ్యాటర్). దీనిలో పరిపక్వత చెందని కణాలు, స్టెమ్ సెల్స్ (మూలకణాలు) ఉంటాయి. ఇవి మనిషి జీవితకాలంపాటు స్టెమ్ సెల్స్ లాగా ఉండగలవు. అదే విధంగా ఇవి ఎల్ల రక్తకణాలు, తెల్ల రక్తకణాలు, ఫేట్ సెల్స్ కూడా అభివృద్ధి చెందగలవు. రక్తంలో ఉండే ఎల్ల రక్తకణాలే శరీరంలో అన్ని అవయవాలు, వాటిలోని కణాలకు ఆక్సిజన్ ను అందజేస్తాయి. తెల్ల రక్తకణాలు శరీరంలోకి ప్రవేశించిన బాక్టీరియా, వైరస్ వంటి రోగాకారక సూక్ష్మజీవులతో పోరాడతాయి. వ్యాధుల నుంచి రక్షణ కల్పిస్తాయి. ఫేట్ సెల్స్ రక్తం గడ్డకట్టడంలో దోహదపడతాయి.

రక్త క్యాన్సర్లపై ఏజ్రాయుధం / బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్

అంటువ్యాధులు, కీమోథెరపీ, వివిధ రకాల తీవ్రమైన వ్యాధుల వల్ల దెబ్బతినే ఎముక మూలుగును తొలగించి, దాని స్థానంలో కొత్త ఆరోగ్యకరమైన స్టెమ్ సెల్స్ ను ప్రవేశపెట్టడమే బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్. ఈ కణాలు ఎముకలో మూలుగులో స్థిరపడి రక్తకణాలను ఉత్పత్తి చేయటంతోపాటు కొత్త కణాలు అభివృద్ధికి తోడ్పడతాయి. స్టెమ్ సెల్స్ ప్రవేశపెట్టడమే ప్రధానమైన ప్రక్రియ కావడం వల్ల దీన్ని మూలకణ మార్పిడి శస్త్రచికిత్స అని కూడా అంటారు. ఈ వైద్య ప్రక్రియను కావాల్సిన ఆరోగ్యకరమైన మూలకణాలు ఎవరైనా దాత నుంచి సేకరించవచ్చు. లేదా కొన్ని సందర్భాల్లో రోగి నుంచే ముందుగా సేకరించి భద్రపర్చినవి కూడా కావచ్చు. క్యాన్సర్ రోగులకు కీమోథెరపీ, రేడియేషన్ చికిత్స ప్రారంభించడానికి ముందు ఆ వ్యక్తి ఎముకల నుంచి మూలకణాలను సేకరించి అభివృద్ధి చేస్తారు. అంటే ఈ విధానంలో వ్యక్తి మూలకణాలే తిరిగి అతని శరీరంలోకి చేరుతాయి. కాకపోతే, అన్ని సందర్భాల్లో ఇవి సాధ్యం కాదు. వ్యక్తి ఎముక మూలుగు ఆరోగ్యకరమైనదిగా ఉండాలి. క్యాన్సర్ చికిత్సకు వచ్చిన సందర్భంలో అతని మూలకణాలను ముందుగానే సేకరించి జమీ. రేడియేషన్ కొనసాగినంత కాం వాటిని బయట అభివృద్ధి పరచవచ్చు. దీనిలో మూలకణాల మార్పిడి వల్ల ఎటువంటి సమస్యలు తలెత్తిన అవకాశం ఉండదు.

బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ రెండేండ్ల ఆల్టోజెనిక్ విధానం ఆలోలోగెనుకు పూర్తిగా భిన్నమైనది. ఆలోలోగెనిక్ విధానంలో ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ వీలు కాని పరిస్థితుల్లో మరో వ్యక్తి (దాత) నుంచి సేకరించిన మూలకణాలతో ఈ ప్రక్రియను నిర్వహిస్తారు. అలా దాత నుంచి తీసుకున్న స్టెమ్ సెల్స్ తో చేసే చికిత్సను ఆల్టోజెనిక్ బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ అంటారు. ఇందులో మూలకణాలను స్వీకరించే వ్యక్తికి దాత జన్యుత్పత్తి సరబంబించిన వాల్లే ఉండాలి. చాలా సందర్భాల్లో దగ్గరి బంధువులే దాతలవుతారు. కానీ జన్యుత్పత్తి సరిపడే బయటి వ్యక్తులు కూడా ఈ విధానానికి ఉపయోగపడతారు. బ్లడ్ క్యాన్సర్ రోగిలో ఎముక మూలుగు పాడైపోయి, పనిచేయలేని స్థితికి చేరుకున్నప్పుడు ఆల్టోజెనిక్ పద్ధతి అడుగుతుంది. అయితే, దీనిలో గ్రాఫ్ వైరస్ హోస్ట్ డిసీజ్ (జీవీ హెచ్డీ) వంటి కొన్ని సమస్యలు ఎదురవుతాయి. అదే సమయంలో మార్పిడి ద్వారా దాత నుంచి

వచ్చిన మూలకణాలను స్వీకర్త శరీరం తిరస్కరించుకుండా ఉండటానికి ఇమ్యూనో సప్రెసివ్ మందులు ఇస్తారు. ప్రాథమిక ప్రక్రియ అయిన మూలకణ చికిత్స కొన్ని సమస్యలతో వైద్యులకు సవాలు విసురుతున్నది. వీటి తగ్గటం, వికారంగా అనిపించే విధానం, చలితో కూడిన వణుకు, కొంతమందిలో జ్వరం వంటివి కనిపిస్తాయి. అయితే, ఇవన్నీ స్వల్పకాలం ఉండే సైడ్ ఎఫెక్ట్స్ మాత్రమే. మొత్తంమీద ఆల్టోజెనిక్ బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ విజయవంతం కావటం చాలావరకు దాత మూలకణాలు స్వీకర్త మూలకణాలతో సరిపడటం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఇక రక్త క్యాన్సర్ రోగుల బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్లో మూడోదశ అంబ్లికల్ కాల్స్ (బొట్టూడు) బ్లడ్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ కూడా దాతపై ఆధారపడి ఆల్టోజెనిక్ విధానం లాంటిది. అయితే, దీనిలో అన్నదే పుష్టి శిశువు బొడ్డుతాడు నుంచి మూలకణాలను సేకరించి వాడతారు. ఈ మూలకణాలు అతిశీతల వాతావరణంలో నిల్వచేస్తారు. ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్ అవసరమైనప్పుడు బయటికి తీసి ఉపయోగిస్తారు. ఈ రక్తకణాలు అపరిపక్వమై నవి. మూలకణ మార్పిడికి చాలా అనుకూలమైన పద్ధతిలో మూలకణాలు తక్కువగా ఉండటం వల్ల స్వీకర్త పూర్తిగా కోలుకోవటానికి కొంత ఎక్కువ సమయం పడుతుంది.

మూలకణాల సేకరణ ఎలా?
దీనికి రెండు పద్ధతులను అనుసరిస్తున్నారు. మొదటి దానిలో తొడ, తుంటి ఎముకల నుంచి నేరుగా మూలకణాలను సేకరిస్తారు. ఇందుకోసం మూలకణాల రోగికి నొప్పి తెలియకుండా మచ్చ మందులు ఇస్తారు. బలంగా ఉన్న పొడవైన సూదిని ఉపయోగించి మూలకణాలను సేకరిస్తారు. రెండో పద్ధతిలో మూలకణ దాతకు అందుకోసం ఇంజక్షన్లు ఇస్తారు. దాంతో ఎముకలోని మూలకణాలు రక్త ప్రవాహంలోకి వస్తాయి. అప్పుడు సిరల నుంచి రక్తాన్ని తీసుకుంటారు. ఓ యంత్రం సాయంతో ఆ రక్తంలోని తెల్ల రక్తకణాలను చేరువేసి సేకరిస్తారు. వాటి తోపాటే మూలకణాలు ఉంటాయి. ఇక ఎముక మూలుగు మార్పిడి చేపట్టడానికి ముందు కొన్ని సందర్భాల్లో

మమూలుగా పుద్గల వివిలో (కర్ణభేరి పాఠ లేదా టింపానిక్ మెంబ్రేన్ వెనుక) నీరు చేరుతుంది. దృశ్య తరంగాలు సరిగా ప్రసరించకపోవడం వల్ల సరిగా వినిపించదు. బ్లూ ఇయర్ తప్పనిసరిగా వైద్యం అవసరమని చెప్పలేం. కొంతకాలం ఎదురుచూసి వైద్యం చేయించుకోవచ్చు. ఈఎన్టీ వైద్యులు పరీక్ష చేసి, పినికిడి లోపం ఎంత ఉంది? ఇబ్బంది ఎంత తీవ్రంగా ఉండో గుర్తించి

డాక్టర్ విజయానంద్
సయానోటాలజిస్ట్ అండ్ పీడియాట్రిషియన్ రెయిన్ బో చిల్డ్రన్ హాస్పిటల్స్

ఏమిటి ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్?
అంటువ్యాధులు, కీమోథెరపీ, వివిధ రకాల తీవ్రమైన వ్యాధుల వల్ల దెబ్బతినే ఎముక మూలుగును తొలగించి, దాని స్థానంలో కొత్త ఆరోగ్యకరమైన స్టెమ్ సెల్స్ ను ప్రవేశపెట్టడమే బోన్ మ్యాటర్ ట్రాన్స్ ప్లాంటేషన్. ఈ కణాలు ఎముకలో మూలుగులో స్థిరపడి రక్తకణాలను ఉత్పత్తి చేయటంతోపాటు కొత్త కణాలు అభివృద్ధికి తోడ్పడతాయి. స్టెమ్ సెల్స్ ప్రవేశపెట్టడమే ప్రధానమైన ప్రక్రియ కావడం వల్ల దీన్ని మూలకణ మార్పిడి శస్త్రచికిత్స అని కూడా అంటారు. ఈ వైద్య ప్రక్రియను కావాల్సిన ఆరోగ్యకరమైన మూలకణాలు ఎవరైనా దాత నుంచి సేకరించవచ్చు. లేదా కొన్ని సందర్భాల్లో రోగి నుంచే ముందుగా సేకరించి భద్రపర్చినవి కూడా కావచ్చు. క్యాన్సర్ రోగులకు కీమోథెరపీ, రేడియేషన్ చికిత్స ప్రారంభించడానికి ముందు ఆ వ్యక్తి ఎముకల నుంచి మూలకణాలను సేకరించి అభివృద్ధి చేస్తారు. అంటే ఈ విధానంలో వ్యక్తి మూలకణాలే తిరిగి అతని శరీరంలోకి చేరుతాయి. కాకపోతే, అన్ని సందర్భాల్లో ఇవి సాధ్యం కాదు. వ్యక్తి ఎముక మూలుగు ఆరోగ్యకరమైనదిగా ఉండాలి. క్యాన్సర్ చికిత్సకు వచ్చిన సందర్భంలో అతని మూలకణాలను ముందుగానే సేకరించి జమీ. రేడియేషన్ కొనసాగినంత కాం వాటిని బయట అభివృద్ధి పరచవచ్చు. దీనిలో మూలకణాల మార్పిడి వల్ల ఎటువంటి సమస్యలు తలెత్తిన అవకాశం ఉండదు.

పాదాలు పదిలం
శరీరంలో అన్ని భాగాలపై దాడి చేసే వ్యాధి డయాబెటిస్. ఈ వ్యాధి కారణంగా రక్తంలో ఉండే అధిక చక్కెర స్థాయిలు కండ, కీడ్లీలు, గుండె ఆరోగ్యాన్ని కూడా ప్రభావితం చేస్తాయి. అయితే, ఈ అవయవాల మాత్రమే కాదు మధుమేహ వ్యాధిగ్రస్తుల పాదాలకు కూడా ముప్పు పొంది ఉంటుంది. మధుమేహ వ్యాధిగ్రస్తుల్లో పాదాల పుంజులు చాలానే ఉంటాయి. దీన్నే డయాబెటిక్ ఫూట్ అంటారు. ఈ సమస్యకు నిర్ణీత సమయంలో చికిత్స తీసుకోకపోతే పాదాల్లో పుంజు (అల్సర్) ఏర్పడతాయి. కాబట్టి, పాదపాటును కూడా డయాబెటిక్ ఫూట్ లక్షణాలను ఏమాత్రం నిర్లక్ష్యం చేయకూడదు.

నిజానికి మధుమేహ వ్యాధిగ్రస్తుల్లో అధిక చక్కెర స్థాయిలు కాలక్రమంలో నాడులను దగ్గునం చేస్తాయి. దీన్ని డయాబెటిక్ సూల్స్ అంటారు. దీన్ని ఎప్పటికప్పుడు పరిశీలిస్తే పాదాలకు తగినంతగా రక్త ప్రసారం జరగదు. దీంతో పాదాల్లో నొప్పి, గాయాలను గుర్తించడం కష్టమవుతుంది. కొన్నిసార్లు ఈ గాయాలు తీవ్రమైన ఇన్ ఫెక్షన్ కు దారితీస్తాయి. అవి తగ్గడానికి చాలా సమయం పడుతుంది కూడా!

లక్షణాలు
• పాదాలు, వేళ్ల దగ్గర తిమ్మిర్లు, మొద్దుబాసినట్లు ఉండటం.
• కాళ్లలో మంట లేదంటే తీవ్రమైన నొప్పి.
• పాదాలకు నయం కాని పుంజు, బొబ్బలు.
• ఎక్కువ ఓ చోట గాయం.
• పాదాల చుట్టూతా ఎర్రగా కందిపోవడం, వాపు.
• పాదాల్లో పగుళ్లు, పొడి చర్మం, రక్తస్రావం.
• చర్మంపై గాఢమైన నల్లటి మచ్చలు.
• గాయం నుంచి దుర్వాసన, రస కారడం.
• పాదాల్లో ఏదైనా అవకరం.

నివారణ ఎలా?
పాదాలను శుభ్రంగా, పొడిగా ఉంచుకోవాలి. గోళ్లు కత్తిరించుకుని, శుభ్రంగా ఉంచుకోవాలి. పాదాలపై పులిపిర్లు, గాయాలు, మంటగా ఉండటం లాంటివాటిని గమనిస్తూ ఉండాలి. పాదాలను గోరువెచ్చని నీటితో కడుక్కోవాలి. వేళ్ల మధ్య భాగాన్ని పొడిగా ఉంచుకోవాలి. పాదాలకు అసౌకర్యంగా ఉండని తగిన మౌస్లిన్ ధరించాలి. మూపాసనం చేయవద్దు. ఉట్టి కాళ్లతో నడవకూడదు. వీటికి అదనంగా రక్తంలో చక్కెర స్థాయిలను అదుపులో ఉంచుకోవాలి. చక్కెర స్థాయిలను క్రమం తప్పకుండా పరీక్షించుకుంటూ ఉండాలి. వైద్యుడి సలహాలను అనుసరించాలి.